

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Факультет обліку, фінансів та підприємницької діяльності

Присвячується
130-річчю НУХТ

Всеукраїнська
науково-практична
конференція

**«Актуальні проблеми
економічного та соціального
розвитку підприємств
харчової промисловості»**

24 — 25 квітня 2014 рік

КИЇВ НУХТ 2014

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

І.В.Федулова, д-р екон. наук, професор
Національний університет харчових технологій

Для України доцільним є реформування продовольчої системи та створення ефективних механізмів державного протекціонізму та регулювання. В Україні індикатори продовольчої безпеки визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 р. № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки», із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1041 (1041-2011-п) від 12.10.2011, (було затверджено Методу визначення основних індикаторів продовольчої безпеки) та Законом України «Про продовольчу безпеку України», прийнятого Верховною Радою України від 22 грудня 2011 року [1; 2].

Законом України «Про продовольчу безпеку України» дається визначення індикаторів та критеріїв продовольчої безпеки [3]. Критерії продовольчої безпеки — це граничне значення індикатора, за якого продовольча ситуація в країні вважається небезпечною. Граничні значення індикаторів характеризують граничні межі, нижче (вище) яких певна економічна (соціальна чи екологічна) система виходить зі стану рівноваги, втрачає баланс та переходить у небезпечну для подальшого функціонування і розвитку зону. Ігнорування такими межами може спричинити руйнівні тенденції розвитку економічної, соціальної й екологічної сфери, що негативно позначиться на рівні життя населення.

Граничними критеріями продовольчої безпеки є: споживання населенням біологічно повноцінної продукції з рекомендованим рівнем калорійності не нижче 2500 ккал на добу, при цьому 55 відсотків добового раціону повинне забезпечуватися за рахунок споживання продуктів тваринного походження; частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств не більше 60 %; співвідношення між обсягами продовольчого зерна у державному продовольчому резерві та обсягами внутрішнього споживання населенням хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно мають становити 17 %; співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту у натуральному виразі та ємністю його внутрішнього ринку повинно становити не більше 30 % [1; 2].

Індикатори продовольчої безпеки це кількісна та якісна характеристика стану, динаміки і перспектив фізичної та економічної доступності харчових продуктів для всіх соціальних і демографічних груп населення, рівня та структури їх споживання, якості та безпеки продовольства, стійкості та ступеня незалежності внутрішнього продовольчого ринку, рівня розвитку аграрного сектору та пов'язаних з ним галузей економіки, а також ефективності використання аграрного природно-ресурсного потенціалу.

Оцінка стану продовольчої безпеки здійснюється на основі наступної системи індикаторів:

1. Рівень споживання населенням харчових продуктів визначається як сукупний показник фактичного споживання окремих видів харчових продуктів в розрахунку на душу населення, а також добова калорійність харчового раціону, враховуючи його збалансованість за вмістом білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, макро- та мікроелементів. Розрізняється рівень спо-

живання населенням харчових продуктів в домогосподарствах з дітьми в залежності від кількості дітей у їхньому складі; споживання харчових продуктів в домогосподарствах за рівнем сукупних витрат на одну особу.

2. Економічна доступність харчових продуктів визначається як вартість набору харчових продуктів відповідно до раціональних норм їхнього споживання у відношенні до рівня середньомісячної номінальної і реальної заробітної плати, із урахуванням розподілу населення за рівнем сукупних витрат на одну особу, частки сукупних і грошових витрат на продукти харчування в загальній структурі витрат населення; індексу споживчих цін на продовольчі товари, в т.ч. у розрізі окремих видів товарів, а також корелюючись на обсяги адресної продовольчої допомоги населенню та рівень монополізації продовольчого ринку.

3. Фізична доступність харчових продуктів визначається як структура джерел реалізації продовольчих товарів на ринку, наявність мережі роздрібною торгівлі у розрахунку на 10 тис. осіб, чисельність торгових місць на продовольчих ринках у розрахунку на 10 тис. осіб, чисельність підприємств малого бізнесу у сфері торгової діяльності на відповідній території, стан розвитку оптової торгівлі продовольчими товарами, наявність основних видів продовольчих товарів у роздрібній торговій мережі та на ринках на відповідній території та асортимент продовольчих товарів у роздрібній торговій мережі на відповідній території.

4. Стійкість продовольчого ринку визначається рівнем роздрібних і закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію з урахуванням нормативної рентабельності її виробництва та рівень залучення місцевих виробничих та переробних потужностей для насичення локальних ринків продукцією власного виробництва, що вимірюється у відсотках продажу окремих видів продовольчих товарів місцевого виробництва в загальному обсязі їх реалізації);

5. Ступінь незалежності продовольчого ринку визначається як частка імпортованих харчових продуктів у загальній структурі їх реалізації, окремо визначаючи рівень самозабезпеченості продовольчими товарами, обсяг державних запасів продовольства та баланс зовнішньої торгівлі продовольчими товарами

6. Якість і безпечність харчової продукції визначається як частка харчової продукції, виявлена як невідповідна діючим вимогам щодо якості та безпечності також окремо розраховується обсяг окремих видів харчових продуктів та сільськогосподарської сировини, що виробляється за міжнародними стандартами якості в загальному обсязі їх виробництва; обсяги виробництва та реалізації на вітчизняному ринку органічної харчової продукції.

7. Рівень розвитку агропродовольчої сфери вимірюється за допомогою оцінки обсягів виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів, урожайності основних видів сільськогосподарських культур, продуктивності худоби і птиці, частки господарств населення у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції, рентабельності виробництва основних видів сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів, фінансових результатів діяльності сільськогосподарських і переробних підприємств а також обсягів інвестицій в агропродовольчу сферу, у т.ч. іноземних; рівень державної підтримки аграрних товаровиробників).

8. Природно-ресурсний потенціал і ефективність його використання визначається за показниками родючості земель сільськогосподарського призначення, у тому числі в розрізі окремих територій, частки деградованих земель у загальній їх структурі та рівнем розораності земель.

Цікавим є не тільки вибір індикаторів для оцінки стану продовольчої безпеки країни, але й взаємопов'язана система їх планування і прогнозування. Оскільки найбільш важливим є не сама оцінка, а побудова балансу показників за допомогою якого можна забезпечити продовольчу безпеку країни. Існує тісний взаємозв'язок між всіма індикаторами, тому сьогодні важливо побудувати систему мотивації товаровиробників продовольства до розвитку таким чином, щоб це вплинуло на якість, екологічність і, безумовно, на рівень доходів робітників, які є і потенційними споживачами харчової продукції.

Важлива частина індикаторів продовольчої безпеки залежить від успішного функціонування агропромислового комплексу і зокрема сільського господарства. Україна має всі основні види ресурсів і здатна забезпечити населення продовольством власного виробництва. Україна характеризується сприятливими природними умовами для розвитку сільськогосподарського виробництва, має певні конкурентні переваги перед виробниками агропромислової продукції інших країн та має можливість зайняти відповідне місце на міжнародних ринках сільськогосподарської сировини та харчових продуктів. Успішний розвиток галузей вітчизняного агропромислового сектору є не тільки важливим чинником подолання негативних наслідків економічної та фінансової кризи, а й слугуватиме підґрунтям розвитку вітчизняної економіки в цілому.

Основні проблеми і напрями розвитку державної підтримки сільгоспвиробників з метою створення і закріплення в цьому секторі чесної і реальної конкуренції повинно бути спрямоване на: зосередження дотації на мотивації зростання продуктивності праці і технологічного розвитку сільгоспвиробників; створення умов для довгострокового кредитування сільгоспвиробників; стимулювання в сільському господарстві розвитку управлінських і фінансових технологій; консолідація з крупними компаніями переробної промисловості; мотивація використання лізингу для подолання технічної відсталості; забезпечення підготовки сучасних управлінців і технологів; створення системи ринкової інформації.

При оцінці рівня забезпечення продовольчої безпеки в країні слід проводити розрахунки наведених вище індикаторів, брати до уваги показники соціально економічного характеру, а також макроекономічні показники розвитку країни в цілому і окремих її регіонів. Лише за умови врахування всіх цих факторів можливо реально оцінити стан продовольчої безпеки в країні та сформулювати подальші напрями та орієнтири розвитку країни, а також основні засади державної політики, спрямованої на формування продовольчої безпеки в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Методика* визначення основних індикаторів продовольчої безпеки. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1379. / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс — <http://zakon1.rada.gov.ua>.]

2. *БЮЛЕТЕНЬ* Інституту Розвитку Аграрних Ринків Випуск № 67 (28 квітня 2012 р.). — С.45-51.

3. *Закон* України Про продовольчу безпеку України [Електронний ресурс: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI01A.html]